

شبیه سازی انسان از منظر فقه و حقوق اسلامی

شبیه سازی انسان به مفهوم تولید یک انسان بدون انجام عمل لقاح، به عنوان یکی از دستاوردهای نوین علم پزشکی توانسته است افق های تازه ای را در پیش چشمان بشر بگشاید.

شبیه سازی انسان به مفهوم تولید یک انسان بدون انجام عمل لقاح، به عنوان یکی از دستاوردهای نوین علم پزشکی توانسته است افق های تازه ای را در پیش چشمان بشر بگشاید. از زمان اعلام نتایج این فناوری، موضع گیری های متفاوت موافق و مخالفی در مواجهه با آن شکل گرفته است. به نظر می رسد استفاده از این روش به منظور اهداف درمانی و تولید بافت های مورد نیاز بیماران، مورد پسند و پذیرش بیشتری واقع گردیده و مورد توجه و تأکید موافقان مشروعیت تحقیقات در این زمینه که اکثریت فقهای شیعه می باشند قرار گرفته است. در این نوشتار سعی بر آن است تا با تبیین شبیه سازی انسان و ذکر فواید و مضرات و پیامدهای آن، دیدگاه های فقهی حقوقی در این زمینه را بیان نمائیم.

یکی از پیشرفته ترین دستاوردهای بشری در علم پزشکی، شبیه سازی انسان یا کلونینگ (1) است که به معنای تولید مثل به روش غیرجنسی از افراد انتخاب شده است به گونه ای که نسل ایجاد شده از آن ها از نظر محتوای ژنتیکی کاملاً شبیه همتای خود باشند. کاربردهای وسیع بالقوه شبیه سازی (که اغلب به آن کلون سازی می گویند)، چالش ها و مسائل زیادی را در میان اقشار مختلف جامعه مطرح نموده و نظرات متفاوت مخالف و موافقی را برانگیخته است. بطور کلی موافقان معتقدند استفاده از این فناوری باعث حل مشکلات بسیاری از جوامع انسانی خواهد بود در مقابل مخالفان به علت سوء استفاده های احتمالی و تهدیدهای بالقوه ای که ممکن است این دانش برای جوامع بشری داشته باشد، شعار مخالفت را سر داده اند. می توان گفت مهمترین محور بحث پیرامون شبیه سازی انسان حوزه اخلاقیات و در رأس آن نظریات فقهی و مذهبی می باشد که در بین مسلمانان دو طیف موافق و مخالف در پرتو دیدگاه های فقهای شیعه و اهل سنت نمود یافته است. در این نوشتار به کلون سازی (شبیه سازی) انسان و بحث های شکل گرفته در طیف های موافق و مخالف با آن پرداخته و دیدگاه فقه و حقوق اسلامی را در مواجهه با این مقوله بررسی می نمائیم.

معنی و مفهوم کلون سازی

کلون سازی (شبیه سازی) که به آن کلونینگ گفته می شود، از کلمه یونانی کلون (2) به معنی قلمه زدن، جوانه زدن و تکثیر کردن گرفته شده است و کلونینگ هم عبارت است از بریدن و تکثیر کردن. شباهت شبیه سازی با قلمه زدن در این است که در هر دو روش، عمل تولید مثل، بدون انجام لقاح انجام می گیرد. در قلمه زدن، شاخه یا ریشه ای را از درخت جدا کرده و در جای دیگر می کارند و بعد از مدتی این شاخه یا ریشه، ریشه دوانده و مواد غذایی خود را از خاک می گیرد و رشد می کند. در عمل شبیه سازی هم، بدون عمل لقاح تولید مثل می گردد.

در علم زیست شناسی، کلونینگ عبارت است از تولد موجود زنده بدون آمیزش جنسی. هر یک از موجودات جدید را کلون می گویند. کلون ها از نظر ژنتیکی (وراثت) شبیه هم هستند و اگر تعداد آنها زیاد باشد، تشکیل کولونی (3) می دهند. کولونی عبارت است از گروهی از ارگانیسیم ها و یا گروهی از سلول ها که از یک ارگانیسیم واحد بدون آمیزش جنسی تکثیر یافته باشند و به زبان ساده کلونینگ عبارت است از کلون سازی؛ یعنی مشابه سازی یا دو قلو و چند قلو سازی موجود زنده بدون آمیزش جنسی.

اهداف کلون سازی (شبیه سازی) انسان

کلون سازی (شبیه سازی) انسان، به دو هدف انجام می گیرد: #8226؛ ایجاد انسان کامل؛

#8226؛ ایجاد اندام های مختلف بدن انسان (شبیه سازی درمانی)

تحقق هدف دوم بدین صورت است که هر سلول بالقوه، توان تبدیل به همه سلول های اعضا را دارد، پس می توان در آزمایشگاه، رشد را متوقف کرد و فقط به یک سلول خاص مثلاً قلب، عصب یا کلیه و... اجازه رشد داد. سلول های بنیادی که توان تبدیل شدن به اعضای مختلف را دارند، در آزمایشگاه، برای تولید یک عضو خاص استفاده می شوند.

در مورد اول به دلیل پیامدهای منفی اختلاف نظرها و مخالفت های زیادی وجود ولی در مورد شبیه سازی درمانی اختلاف نظر وجود ندارد و حتی به دلیل کارایی پزشکی و فواید مهم آن در درمان بیماری های مزمن از آن استقبال نیز شده است. البته شبیه سازی درمانی به این معنا نیست که انسانی را تولید و آن را قطعه قطعه کنند و قطعات بدنش را به انسان دیگری پیوند بزنند. این کار، جایز نیست؛ چرا که انسان شبیه سازی شده هم، حق حیات دارد و کشتن انسان ها ممنوع است.

روش های انجام کلون سازی (شبیه سازی) انسان

عمل کلون سازی (شبیه سازی) انسان معمولاً به دو روش انجام می گیرد:

1. سلول تخم که ترکیبی از سلول های نر و ماده می باشد را در مرحله تقسیم به دو سلول، از هم جدا می کنند؛ در نتیجه، دو انسان کاملاً شبیه به هم تولید خواهند شد. اولین بار شبیه سازی، به این طریق صورت گرفت. لازم به ذکر است که نوزادان شبیه سازی با این روش با دوقلوهای طبیعی تفاوت دارند؛ زیرا دوقلوهایی که نتیجه ترکیب دو سلول نر با دو سلول ماده اند و کاملاً جدا از هم و با خصوصیات ژنتیکی متفاوت از هم، تولید می شوند؛ در حالی که در شبیه سازی به روش یاد شده، یک سلول نر با یک سلول ماده ترکیب شده اند و پس از ترکیب، در مرحله تکثیر سلول ها را از هم جدا می کنند؛ در نتیجه، دو فرد کاملاً شبیه به هم تولید می شوند.
2. ابتدا هسته یک تخمک از یک جنس را بیرون آورده، سپس یک سلول از یک عضو (مثلاً پوست) را داخل تخمک مذکور قرار داده، سپس تخمک مذکور را در جایی جاسازی کرده و پس از انجام عملیات های دیگر نظیر تأمین کلسیم برای تخمک و... تخمک بارور شده و شخص مشابه، به وجود می آید. به عبارت دیگر، در این روش به جای استفاده از یک سلول نر و یک سلول ماده و ایجاد یک موجود دیگر، هر دو سلول را از یک جنس که عمدتاً جنس ماده است انتخاب می کنند. بنابراین، آن شخصی که سلول را از وی گرفته اند، با موجودی که کلون (شبیه سازی) شده، صد در صد به یکدیگر شبیه هستند. این شباهت در همه صفات ظاهری و باطنی، عواطف، احساسات و سایر موارد به چشم می خورد.

تنها شبیه سازی انسان

در سال 2002، دکتر بریژیت بواسیله (4) مدیر شرکت آمریکایی کلوناید (5) تولد نخستین انسان شبیه سازی شده را اعلام کرد. این نوزاد دختر با استفاده از سلول پوست تن زن آمریکایی 31 ساله به وجود آمده و در روز 27 دسامبر 2002 با زایمان سزارین متولد شده است. کودک متولد شده را #171; و حاوا& raquo نام گذاشتند.

این کودک هنگام تولد سه کیلو و دویست گرم وزن داشت. این بحث به طور عینی و عملی در همین یک مورد تحقق یافته است اما تولد فرزندان دیگری نیز به روش شبیه سازی محال نیست.

موضع گیری های متفاوت

موضع گیری های متفاوتی حول محور اخلاقیات نسبت به کلون سازی انسان اتخاذ شده است که در قالب دو طیف موافق و مخالف نمود یافته است.

موافقان بر فواید و مزایایی که این فناوری برای بهبود کیفیت زندگی در اختیار جامعه بشری قرار داده است تأکید می نمایند اما مخالفان نیز برای خود دلایلی را مبنی بر مضرات این دستاورد پزشکی بیان نموده اند. مواضع هر دو گروه در بین دانشمندان، علمای فقه و اخلاق و حقوقدانان؛ از طرفداران و مخالفانی برخوردار می باشد که در ادامه به آن می پردازیم.

فواید شبیه سازی و دلایل موافقان

برای عمل شبیه سازی انسان محاسنی ذکر گردیده و مورد توجه قرار گرفته است که برخی از آنها عبارتند از:

1. عدم توانایی باروری از جانب یکی از زوجین ممکن است تنش هایی در روابط زناشویی ایجاد نماید و محیط خانواده را دستخوش ناراحتی های روحی روانی و مشاجرات نموده و در برخی موارد باعث وقوع طلاق گردد. با انجام عمل شبیه سازی می توان جفت های ناز را صاحب فرزند دارای ژن های مادری یا پدری نمود.
2. تنظیم جمعیت کشورها از طریق تعیین جنسیت کودک و انسان ها در آینده و برقراری توازن و تأمین نیازهای آن ها محقق می شود. در بسیاری از کشورها این عدم توازن به معضلی برای جامعه آنان تبدیل شده است. به عنوان مثال کشور استرالیا به دلیل کمبود جمعیت مردان و بالتبع آن کمبود نیروی کار ناگزیر به پذیرش مهاجرین و وارد نمودن نیروی کار از کشورهای دیگر تن سپرده است و همین امر عواقبی از جمله بروز ناهنجاری های اجتماعی و تعارض های فرهنگی و بالا رفتن برخی از بزه کاری ها در جوامع آنان را در پی داشته است. شبیه سازی انسانی، این نیاز را برآورده می سازد.
3. با استفاده صحیح از دانش شبیه سازی می توان سلول های آسیب دیده افراد را با تکثیر سلول های جدید و جایگزین کردن آن ها، تجدید ساخت و انسان ها را برای حیات به جامعه باز گرداند.
4. با فناوری شبیه سازی می توان از بافت ها و اعضای بدن انسان ها پشتیبان (کپی یدکی) تهیه و مدت زمان زندگی افراد را طولانی نمود.
5. در برخی از ترکیب های جنسی، بیماری های ارثی خطرناکی به وجود می آید. به عنوان مثال می توان از ازدواج دختر عمو و پسر عمو اشاره نمود که فرزند آنان مستعد ابتلا به بیماری های کم خونی، هموفیلی و... می باشد. برای جلوگیری از به وجود آمدن چنین

خطراتی می توان از دستاوردهای فناوری شبیه سازی استفاده و انسانهایی سالم و بدون عیب و نقص تولید نمود.

6. از نظر جنبه روانی نیز شبیه سازی مورد توجه قرار گرفته است. شبیه سازی انسانی که به هر دلیلی فوت نموده است موجب تسلی خاطر و آرامش بستگان و بازماندگان او خواهد بود.

7. بعضی از ویژگی ها، استعدادها و سجایای اخلاقی، از ژن ها تأثیر می پذیرند. شبیه سازی انسانی که ویژگی های مطلوب را دارد می تواند به تولید کودکی با قابلیت های مشابه منجر شود و باعث اعتلای سطح فرهنگی و اخلاقی جوامع انسانی شود.

معایب شبیه سازی و دلایل مخالفان

1. انسان های شبیه سازی شده فاقد هویت خانوادگی هستند. در نتیجه باعث به وجود آمدن جامعه ای بی هویت خواهند شد که خطری برای فرهنگ می باشد.
2. مشکلات ناشی از جامعه پذیری برای انسان های شبیه سازی شده وجود دارد. چنین انسان هایی ممکن است از سوی افراد جامعه به عنوان یک شهروند عادی پذیرفته نشوند و با تبعیض هایی در همین رابطه مواجه شوند.
3. همیشه احتمال این امر وجود دارد که اکثر مردان و زنان به شبیه سازی روی آورده و از ازدواج روی برگردانند و فلسفه، بنیان و اساس خانواده مورد تهدید قرار گیرد.
4. زیبایی خلقت به تنوع آن است. احتمال دارد شبیه سازی انسان، در نهایت و به مرور زمان به تولید و ترجیح نسلی خاص و انقراض نسل های دیگر بشر بینجامد. این امر فجایع دوران هیتلر و افکار حزب نازی در گرایش به نژاد برتر را در ذهن تداعی می کند.
5. این احتمال همواره وجود دارد که شبیه سازی انسانی از افراد ناسالم، تبهکار یا جنایتکار صورت پذیرد. چنین امری جوامع انسانی را با تهدیدهای جدی مواجه می سازد و افرادی خشن و بی عاطفه را به جامعه تحمیل می سازد.
6. با عمل شبیه سازی انسانی، سودجویان و قاچاقچیان و سوداگران بدن انسان، عرصه را برای فعالیت های ناسالم خود فراهم دیده و دامنه اعمال نامشروع خود را گسترش خواهند داد.
7. با شیوع این پدیده ممکن است برده داری نوین رواج یابد. در چنین حالتی استثمارگران با سوء استفاده و تولید و خرید و فروش افراد شبیه سازی شده، موج جدیدی از بهره کشی و برده داری را دامن خواهند زد.
8. افراد شبیه سازی شده از لحاظ جنبه های روانی و عاطفی نیز با مشکلات و کمبودها و خلأهای جدی مواجه هستند که زندگی را به کام آن ها و اطرافیانشان تلخ می سازد.
9. از لحاظ جنبه های علمی نیز ممکن است عوارض ژنتیکی ناخواسته در فرد شبیه سازی شده به وجود آید که زندگی او را با خطراتی مواجه سازد.

نگرانی های حقوقی ناشی از کلون سازی انسان

فناوری کلون سازی انسان، مسائل و نگرانی هایی را در حوزه علم حقوق وارد نموده و اصول، قواعد و حوزه های مختلف علم حقوق را دستخوش تغییرات و چالش هایی قرار داده است که در زیر به تعدادی از آن ها اشاره می شود. لازم به ذکر است که برون رفت از این مسائل نیازمند ارائه راهکارهای عملی می باشد.

&8226; شاید نخستین نکته ای که به نظر برسد این باشد که چنین انسان های شبیه سازی شده نیز مانند دیگر افراد جامعه دارای حقوق اساسی بوده و باید از سوی جامعه، حقوق و آزادی ها و منافع آن ها به رسمیت شناخته شده و مورد احترام قرار گیرد.

&8226; مسأله دیگر در رابطه با نسب چنین افرادی مطرح می شود. انسان های شبیه سازی شده فاقد نسب هستند. ریرا از نطفه مرد نبوده و ترکیب با نطفه ماده نیز صورت نگرفته است. در نتیجه علم حقوق با دشواری هایی در این زمینه مواجه خواهد شد. مثلاً فرد شبیه سازی شده از چه کسی ارث می برد؟ و یا این که اگر شخص یا شخصی، انسان شبیه سازی شده را به قتل برساند، حکمش چیست؟ دیه یا قصاص؟ در هر دو صورت، چه کسانی اولیای دم او محسوب می شوند و حق قصاص یا دیه را به ارث می برند؟ و یا عاقله فرد شبیه سازی شده کیست؟

&8226; با توجه به امکان بروز برخی مشکلات روحی و روانی در فرد شبیه سازی شده، امکان اعطای برخی از حقوق مدنی و شهروندی به آنان نیز با اما و اگرهایی همراه است. مثلاً آیا می توان به آنه مجوز رانندگی و یا ازدواج داد؟ آیا معامله با چنین انسان هایی صحیح است؟ و یا حتی می توان آنان را در زندان با دیگر افراد نگهداری نمود؟

&8226; بحث دیگر راجع به حضانت و قیمیت و نفقه فرد شبیه سازی شده مطرح است که چه کسی عهده دار چنین امری خواهد بود؟

&8226; مسأله مهم دیگر، امکان ایجاد شباهت های فوق العاده زیاد انسان های شبیه سازی شده است که اصول و قواعد جرم یابی و پلیس علمی را با موانع و مشکلات زیادی روبرو می سازد. تصور کنید از بین 4 نفر با آثار انگشت، dna، گروه خونی، چهره و قامت یکسان و شبیه به هم؛ بخواهیم یک نفر را مورد تعقیب کیفی قرار دهیم و یا اینکه در بین آن ها یکی بزهکار و دیگران بی گناه باشند. چگونه می توان آن ها را از یکدیگر متمایز ساخت و گناه دیگری را بر دوش بقیه نینداخت و مجرم را بدون مجازات رها ساخت؟

&8226; سؤال دیگری در جنب مسائل مطرح شده به وجود می آید و آن اینکه اگر زن باکره ای با استفاده از دانش شبیه سازی دارای فرزندی از سلول جنسی خود شود، آیا این حامله شدن، مشروع و تابع مقررات حقوق مدنی است و اینکه آیا فرزند به دنیا آمده، بدل اوست یا همسانش و یا فرزندش؟!

پاسخ منطقی به چنین سؤالات و ارائه راهکارهایی عملی برای برون رفت از چنین نگرانی‌هایی مستلزم تبادل نظر بین دانشمندان مهندسی ژنتیک، عالمان و فقهای دینی و اخلاقی و حقوقدانان می‌باشد. مسلماً راهکارهای پیشنهادی از سوی فقه و حقوق اسلامی می‌توانند راه را برای رفع و حل اینگونه مسائل هموار نماید.

فقه اسلامی و کلون سازی (شبهه سازی) انسان

میان فقهای اسلامی در رابطه با کلون سازی (شبهه سازی) انسان بحث‌های زیادی شده است. فقهای اهل سنت با هرگونه کلون سازی انسانی مخالف بوده و آن را محکوم نموده اند لکن فقهای شیعه با این امر (کلون سازی) موافق بوده و در صورتی که مفسده ای در کار نباشد آن را جایز می‌دانند.

فقها در رابطه با اثبات جایز بودن یا نبودن کلون سازی انسان، ضمن چهار محور اساسی استدلال و بحث نموده اند. این چهار محور عبارتند از: دخالت در کار خدایی (دخالت در آفرینش)؛ مسأله روح؛ منزلت و کرامت انسان؛ بنیان خانواده

الف) دخالت در کار خدایی (دخالت در آفرینش)

در قرآن کریم آیات متعددی به آفرینش و خلقت موجودات اختصاص یافته است. در این آیات به صراحت اظهار گردیده که حیات و ممات به دست خداست، اوست که جان می‌دهد و جان می‌گیرد و کس دیگری نمی‌تواند و نباید این کار را انجام دهد. برخی از فقهای اسلامی با استناد به همین دلیل این ادعا را نموده اند که کلون سازی انسانی، کار خدایی است و انسان را در جایگاه آفریدگار قرار می‌دهد بر همین اساس با آن مخالفت نموده اند. فقهای شیعه از جمله علامه فضل الله (ره)، آیت الله موسوی بجنوردی و استاد شهید مطهری در پاسخ به چنین ادعاهایی می‌گویند: کلون سازی با مفهوم آفرینش منافاتی ندارد و انسان را در جایگاه آفریدگار قرار نمی‌دهد زیرا انسان از قوانین خداوند در زمینه آفرینش بهره می‌گیرد. محققان قانون جدیدی را ابداع نکرده اند، آنان فقط قوانین جدیدی را کشف نموده اند؛ همانطور که قوانین مربوط به لقاح در لوله آزمایش و پیوند اعضا را کشف کرده اند.

در سال 1997 نشستی که با عنوان فقه اسلامی در کازابلانکا برگزار شد، شرکت کنندگان به این توافق رسیدند که کلون سازی انسانی به هیچ وجه باورهای اسلامی را زیر سؤال نمی‌برد.

خدا آفریدگار جهان است. اما او نظام علت و معلول را در جهان بنا نهاده است. کلون سازی، یک علت است اما تنها به خواست خدا می‌تواند معلول را ایجاد کند. پس متخصصان کلون سازی نیز، آفریدگار انسانی که پدید می‌آید محسوب نمی‌شوند.

ب) مسأله روح

فقهای شیعه بر این باورند تا زمانی که جنین، روح انسانی پیدا نکرده است، بهره برداری از آن برای اهداف انسانی اشکالی ندارد. برخی از فقهای عالیقدر شیعه از جمله مرحوم علامه جعفری (ره)، آیت الله العظمی مکارم شیرازی و آیت الله موسوی بجنوردی، هشدار داده اند که اگر به انسان‌های کلون سازی (شبهه سازی) شده به عنوان بانک اعضای بدن انسان نگاه شود، این کار قتل نفس بوده و خلاف شرع می‌باشد. زیرا انسان شبهه سازی شده هم حق حیات داشته و جایز نیست که به قیمت ترمیم اعضای انسان‌های دیگر، او را به قتل رسانند.

استفاده از سلول‌های بنیادین که توان تبدیل به سلول‌های دیگر را دارند راه حل فقهی و علمی این مسأله می‌باشد.

ج) منزلت و کرامت انسان

برخی از علمای اسلامی با این استدلال که کلون سازی انسانی، هویت، شخصیت و منزلت بشر را خدشه دار می‌سازد با آن مخالفت کرده اند. فقها در پاسخ به این نکته اشاره نموده اند که اگر این امر، مفسده آور باشد جایز نیست اما اگر مصلحت آمیز بوده و در صورتی که در اختیار انسان‌های مؤمن و اندیشمند قرار گیرد نهایتاً موجب رفاه و آسایش جامعه بشری خواهد بود.

د) بنیان خانواده

خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی مورد توجه خاص علمای اخلاق، فقهای بزرگوار و جامعه شناسان می‌باشد. این نهاد اغلب با وجود مرد و زنی تعریف شده است که از طریق آمیزش جنسی صاحب فرزند می‌شوند.

اکنون کلون سازی به عنوان شیوه ای نو برای تولید انسان مطرح شده است و بحث‌ها و سؤالاتی پیرامون نهاد خانواده مطرح ساخته است. آیا کلون سازی انسان، نهاد خانواده را تضعیف می‌کند و در ردیف فرزند دار شدن از طریق ازدواج قرار می‌گیرد؟ پدر و مادر چنین فرزندی کیست؟ و آیا در دنیای آینده جایی برای مردها وجود خواهد داشت؟

فقهای شیعه در مقام پاسخ به این قبیل سؤالات برآمده و می‌گویند: رسمی و عادی شدن و فراهم نمودن استفاده همگانی از آن که در ردیف فرزند دار شدن از راه ازدواج قرار گیرد، با شرع و فقه اسلام سازگار نیست و حرام و معصیت می‌باشد اما استفاده از کلون سازی در موارد نادر و استثنایی و با وجود شرایط شرعی و علمی و منطقی، فاقد اشکال است.

نتیجه گیری

شبهه سازی (کلون سازی) انسان عبارتست از انجام اعمالی که به وسیله آن، فرزندان مشابه یکدیگر یا مشابه صاحب سلول از نظر

صفات وراثتی به وجود آید.

شبیه سازی به دو شکل انجام می گیرد:

1- شبیه سازی از سلول های جنسی.

2- شبیه سازی از سلول های غیرجنسی

در مواجهه با شبیه سازی، دانشمندان علمای فقه و اخلاق، حقوقدانان و اқشار مختلف جامعه نظرات موافق و مخالفی ابراز نموده و برای آن دلایل و توجیه هایی را مطرح ساخته اند. آنچه در اینجا اهمیت دارد، دیدگاه های فقهای اسلامی است که لازم است مبنای تصمیم گیری های منطقی و اخلاقی در رابطه با شبیه سازی انسان قرار گیرد تا از این دانش در جهت صحیح و پیشرفت جوامع و حفظ و اعتلای کرامت انسانی و بنیان خانواده بهره گرفته شود.

فقهای اهل سنت بطور کلی با هرگونه شبیه سازی انسان مخالف بوده و برای این مخالفت، اشکالات و دلایلی را مطرح ساخته اند. در مقابل، فقهای شیعه برای هر یک از موارد و اشکالات آنان، دلیل قانع کننده ای را بیان نموده اند. اهم این دلایل و پاسخ ها عبارتست از: * فقهای اهل سنت بیان می دارند که شبیه سازی غیرجنسی، تغییر در خلقت خداست و چون کار شیطانی است، جایز نمی باشد. فقهای شیعه در پاسخ می گویند: تغییر در خلقت خدا که امر شیطانی است به معنای ایجاد انحراف در ذات و فطرت است نه به معنای تغییر در طبیعت.

* فقهای اهل سنت در دومین استدلال خود می گویند: شبیه سازی انسان، یعنی تصرف بی قید و شرط در بدن، در حالی که بدن امانت الهی است. فقهای شیعه در پاسخ می گویند: تصرف در بدن، در صورتی که تصرف عاقلانه باشد جایز است و مثال انجام جراحی های طبی را بیان می کنند.

* فقهای اهل سنت تنها راه برای تولید نسل را ازدواج می دانند و می گویند: شبیه سازی انسان، ازدواج را در خطر نابودی قرار می دهد لذا جایز نمی باشد. اما فقهای شیعه با این نظر مخالفند و شبیه سازی انسان را علت تامه برای از بین رفتن ازدواج ندانسته و همچنین ازدواج را تنها برای تولید نسل نمی دانند. فقهای شیعه در استدلال خود این نکته را مورد تأکید قرار می دهند که دلیل فقهی باید از کتاب و سنت و منابع خودش به دست آید اما اهل سنت در این مسأله از یک امر طبیعی (تکوینی)، نتیجه تشریحی (حکمی) گرفته اند، که صحیح نمی باشد.

* استدلال دیگر اهل سنت بر اساس قاعده مصلح و مفاسد می باشد که شبیه سازی انسان را به خاطر مفاسدی که ممکن است به وجود آورد جایز نمی دانند و با بیان نظرات مخالفان، قوانین کشورهای اروپایی را نیز تأییدی بر نظریه خود اعلام می کنند. فقهای شیعه در بیان پاسخ می گویند: سوء استفاده از شبیه سازی انسان جایز نیست اما شبیه سازی انسان هم مانند بسیاری از پیشرفت های علمی می تواند مفیده آمیز و یا مصلحت آور باشد در صورتی که در اختیار انسان های متعهد و متخصص قرار گیرد، موجب رفاه و آسایش می شود و در صورتی که در دست ناهلان بیفند تباه کننده خواهد بود. مشکل امروزه بشر، دوری از اخلاق و معنویت است، نه پیشرفت های علمی از جمله شبیه سازی انسان.

از دیدگاه فقه شیعه و بر مبنای اصل اصاله الحل، شبیه سازی (کلون سازی) انسان، علمی همانند علوم دیگر بوده و با اهداف انسانی و با رعایت ملاحظات شرعی و اخلاقی و علمی، جایز می باشد.

منابع

الف: مقالات

1. زهیری، م. پیشرفت کاربردی علم شبیه سازی و بایدها و نبایدها. مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران 1387.
2. سهرابی بجگردی، م. بررسی تحلیلی دیدگاه شیعه نسبت به شبیه سازی. مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران 1387.
3. علم الهدی، م. شبیه سازی و فقه. مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران 1387.
4. قرضاوی، ی. شبیه سازی، ترجمه: نورالدین سعیددانی. مجله دین پژوهان، 1382؛ شماره 3: صفحه 23.
5. کاظمی، ع. شبیه سازی انسان و انتخاب صفات ژنتیکی برای کلون. مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران 1387.
6. محمدی، ع. شبیه سازی انسان و چالشی نوین در هویت روانی. مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی اخلاق پزشکی ایران 1387.
7. میرزاده، ش. موافقان و مخالفان شبیه سازی انسان. مجله زنان، بی تا؛ شماره 96: صفحه 48.

ب: کتب

1. جعفری، محمدتقی، طرح ژنوم انسانی، ویرایش اول، تهران: انتشارات یاران علمی، 1381.
2. سالاری، حسن، شبیه سازی انسان، ویرایش اول، تهران: نشر حکیمان، 1381.
3. عامری نیا، محمد باقر، شبیه سازی انسانی در آئینه فقه، اخلاق و حقوق، ویرایش اول، تهران: انتشارات راه سبز، 1386.
4. محمدی، علی، شبیه سازی انسانی ملاحظات علمی، اخلاقی، حقوقی و فقهی، چاپ اول، تهران: انتشارات معارف، 1387.

نویسنده: نرگس - دوشابی / ابوالفضل - سدره نشین / شیوا - طهماسبی تهرانی / - مریم - فرض علیپور

منبع: سایت - باشگاه اندیشه - تاریخ شمسی نشر 1389/10/9